

OBSAH

<i>Natalie Venclová – Václav Hulínský – Jaroslav Frána – Marek Fikrle, Němčice a zpracování skla v laténské Evropě – Němčice and glass-working in La Tène Europe</i>	383–426
<i>Jaromír Žegklitz – Michal Vitanovský – Jan Zavřel, Soubor kachlových forem z pražské hrnčířské dílny Adama Špačka a její kachlová produkce v letech 1531–1572 – An assemblage of stove tile moulds from the Prague pottery workshop of Adam Špaček and the tile production of this facility in the years 1531–1572</i>	427–466
MATERIALIA	
<i>Martin Gojda – Jan John, Dálkový archeologický průzkum starého sídelního území Čech. Konfrontace výsledků letecké prospekce a analýzy družicových dat – Remote sensing and the study of lowland ancient landscapes in Bohemia. Comparison of the potential of aerial reconnaissance and high-resolution satellite data</i>	467–492
<i>Michal Ernée – Antonín Majer, Uniformita, či rozmanitost pohřebního ritu? Interpretace výsledků fosfátové půdní analýzy na pohřebišti únětické kultury v Praze 9 – Miškovicích – Uniformität oder Vielfalt des Bestattungsritus? Interpretation der Ergebnisse der Phosphatanalyse auf dem Gräberfeld der Aunjetitzer Kultur in Prag 9 – Miškovice</i>	493–508
<i>Petr Žákovský, Dlouhé meče ze sbírek muzeí v Choceň a Vysokém Mýtě – Longswords from the collections of the museums in Choceň and Vysoké Mýto</i>	509–523
<i>Tomáš Michalík, Právne aspekty ochrany archeologického kulturného dědictví v Evropě – Legal aspects of archaeological cultural heritage protection in Europe</i>	524–546
DISKUSE	
<i>Josef Unger, Rekonstrukce středověkých opevnění z hlediska antropologie – Reconstruction of medieval fortifications from an anthropological perspective</i>	547–553
<i>Slavomil Vencl, Úvahy nad Archeologií pravěkých Čech – Reflections on the "Archaeology of Prehistoric Bohemia"</i>	554–566

NOVÉ PUBLIKACE

- Jiří Macháček*, Michal Ernée: Pravěké kulturní souvrství jako archeologický pramen (Praha 2008) 567–569
- Vladimír Salač*, Klaus-Peter Johne: Die Römer an der Elbe. Das Stromgebiet der Elbe im geographischen Weltbild und im politischen Bewusstsein der griechisch-römischen Antike (Berlin 2006) 569–578
- Šimon Ungerman*, *Studia mediaevalia Pragensia* 8, 2008 (Praha 2008) 578–582
- Jan Kypta*, Sabine Felgenhauer-Schmiedt: Hard. Ein Wüstungskomplex bei Thaya im niederösterreichischen Waldviertel (St. Pölten 2008) 583–585
- František Trampota*, Jean Guilaine dir.: Populations néolithiques et environnements (Paris 2005) 585–587
- L. Košnar*, Johann-Sebastian Kühlborn u. a.: Rom auf dem Weg nach Germanien: Geostrategie, Vormarschstrassen und Logistik (Mainz 2008) 587–591
- L. Košnar*, Stefanie Martin-Kilcher et al.: Der römische Goldschmuck aus Lunnern (ZH). Ein Hortfund des 3. Jahrhunderts und seine Geschichte (Zürich 2008) 591–592
- Ondřej Levínský*, Margherita Mussi: Earliest Italy. An Overview of the Italian Paleolithic and Mesolithic (New York – Boston – Dordrecht – London – Moscow 2001) 592–594
- Jan Kypta*, Milan Novobilský: Obléhání hradu Lopaty: rekonstrukce obléhání hradu z roku 1432–1433 (Plzeň 2008) 594–596
- Martin Tomášek*, Waldemar Ossowski ed.: The General Carleton Shipwreck, 1785 – Wrak statku General Carleton, 1785 (Gdańsk 2008) 596–598
- mj*, Průzkumy památek XV/2, 2008 598–599
- Jan Kypta*, Markus Roth: Rheinau-Heerenwis. Früh- und hochmittelalterliche Siedlungsspuren (Zürich – Egg 2008) 599–600
- Petr Limburský*, N. I. Shishlina – J. van der Plicht – R. E. M. Hedges – E. P. Zazovskaya – V. S. Sevastyanov – O. A. Chichagova: The Catacomb Cultures of the north-west Caspian steppe 2007: ¹⁴C Chronology, reservoir effect and paleodiet. Radiocarbon 49 (2007), 713–726 600–602
- jk*, Henryk Stoksik: Technologia warsztatu ceramicznego średniowiecznego Śląska w świetle badań specjalistycznych i eksperymentalnych (Wrocław 2007) 602
- Jan Kypta*, Wallfahrtskirche St. Corona in Altenkirchen, Markt Frontenhausen. Archäologische und archivalische Spurensuche. Katalog zur Ausstellung s'Croafrauerl im Niederbayerischen Archäologiemuseum Landau a. d. Isar vom 17. 8. – 7. 10. 2007 (Landau a. d. Isar 2007) 602–604

Němčice a zpracování skla v laténské Evropě

Němčice and glass-working in La Tène Europe

Natalie Venclová – Václav Hulínský – Jaroslav Frána – Marek Fikrle

Nehrazená sídlištní lokalita Němčice na Moravě poskytla doklady existence dosud nejstarší sklozpracující dílny v laténské Evropě, zhotovující nejpozději v LT C1 a dále v LT C2 artefakty označované často jako „keltské sklo“. Soubor více než 2000 ks skel odtud obsahuje nejen stovky finálních produktů – náramků, kroužků, rozdělovačů a korálků, ale v hojné míře i sklářský odpad, polotovary, zmetky a kusy surového skla. Série vzorků skel z Němčic a dalších evropských nálezů byla podrobena analýzám SEM-EDS a NAA. Jejich výsledky potvrdily stejné chemické složení výrobní komponenty a finálních výrobků z lokality i shodu se současnými soubory laténských skel. Porovnání přírodovědných a archeologických dat ukazuje možnosti a limity využití použitých typů analýz pro jednotlivé aspekty studia skel z laténského období.

sklářství – sklářské výrobky a odpad – doba laténská – Morava – chemické analýzy

The open settlement of Němčice in Moravia (Czech Republic) provides evidence of local glass-working, the earliest so far identified in La Tène Europe. By the LT C1 period at the latest the workshop produced artefacts usually classified as “Celtic glass”. The assemblage of over 2000 objects includes not only hundreds of finished products such as glass bracelets, rings, spacers and beads, but also a considerable quantity of glass-working waste, semi-products and raw glass. A series of glass samples from Němčice and other European sites were submitted to SEM-EDS and NAA analyses. Their results confirmed the similar chemical composition of the glass-working component and finished products from the site to that of other La Tène glass assemblages. Comparison of chemical and archaeological data points to the significance and limits of the applied analytical methods for different aspects of pre-Roman glass research.

glass-working – glass products and waste – La Tène period – Moravia – chemical analyses

NATALIE VENCLOVÁ, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., Letenská 4, CZ-11801 Praha 1
venclova@arup.cas.cz

VÁCLAV HULÍNSKÝ, Ústav skla a keramiky, VŠCHT Praha, Technická 5, CZ-16628 Praha 6
vaclav.hulinsky@vscht.cz

JAROSLAV FRÁNA, Ústav jaderné fyziky AV ČR, v.v.i., CZ-25068 Řež u Prahy; frana@ujf.cas.cz

MAREK FIKRLE, Ústav jaderné fyziky AV ČR, v.v.i., CZ-25068 Řež u Prahy; fikrle@ujf.cas.cz

Soubor kachlových forem z pražské hrnčářské dílny Adama Špačka a její kachlová produkce v letech 1531–1572

An assemblage of stove tile moulds from the Prague pottery workshop
of Adam Špaček and the tile production of this facility
in the years 1531–1572

Jaromír Žegklitz – Michal Vitanovský – Jan Zavřel

Text se věnuje zhodnocení souboru kachlů a forem k jejich výrobě, získanému při výzkumu dosud jediné archeologicky zkoumané renesanční hrnčářské dílny v Praze. Ze zadní části parcely domu č. p. 1111 v Truhlářské ul. na Novém Městě, kde v l. 1531–1572 fungovala dílna hrnčáře Adama Špačka, byl z vrstev výrobního odpadu získán soubor zlomků 66 forem k výrobě kachlů a dalších kamnových doplňků. Kromě zlomků forem bylo identifikováno 167 rozdílných motivů na kachlích; včetně forem je v souboru zastoupeno 195 různých reliéfů. Šestnáct z nich patří přitom mezi kachle označované jako gotické; některé z nich byly až dosud datovány před konec 15. století. Jejich výroba ve Špačkově dílně dokládá přežívání těchto motivů přinejmenším do 1. pol. 16. stol., v kamnovém tělese pak mohly sloužit i později. V řadě případů se porovnáním kachlů vyrobených v této dílně s exempláři se stejným reliéfem z jiných lokalit (především z Pražského hradu) podařilo prokázat jejich společný původ, jindy toto srovnání přináší zajímavé informace o možných způsobech šíření jednotlivých motivů do různých hrnčářských dílen. Lze soudit, že dílna Adama Špačka byla na výrobu kachlů speciálně zaměřena a že v této činnosti patřila k nejlepším.

renaissance – kachle – kachlové formy – Praha – distribuční okruh dílny

The text presents an evaluation of the assemblage of stove tiles and the moulds used in their production acquired during excavations of the single Renaissance pottery workshop in Prague to have undergone archaeological study to date. An assemblage of 66 mould fragments and additional stove accessories were obtained from production waste layers in the rear section of the lot of house no. 1111 in Truhlářská St. in Prague's New Town, where the pottery workshop of Adam Špaček was in operation between the years of 1531 and 1572. In addition to mould fragments, 167 different motifs were identified on the tiles; therefore, including the moulds, the assemblage contains 195 various reliefs. Sixteen of these reliefs are those identified as Gothic; several of the reliefs had been dated until now to the period prior to the end of the 15th century. Their production in Špaček's workshop documents the persistence of these motifs at least into the first half of the 16th century; they could have then been used on stoves even later. In many cases comparisons of tiles produced in this workshop with specimens bearing the same relief from other locations (Prague Castle in particular) demonstrated their common origin; in other cases these comparisons have produced interesting information concerning possible methods for the spread of individual motifs to various pottery workshops. It is possible to conclude that Adam Špaček's pottery workshop specialized in the production of stove tiles and was one of the best facilities for the production of these items.

Renaissance – stove tiles – stove tile moulds – Prague – workshop distribution range

JAROMÍR ŽEGKLITZ, Archaia Praha o. p. s., Truhlářská 20, CZ-110 00 Praha 1; zegklitz@archaia.cz
MICHAL VITANOVSKÝ, Krolmusova 521/4, CZ-163 00 Praha 6 – Řepy; michal@michal-vitanovsky.cz
JAN ZAVŘEL, M. J. Lermontova 1018/11, CZ-160 00 Praha 6; zavreljan@centrum.cz

Dálkový archeologický průzkum starého sídelního území Čech Konfrontace výsledků letecké prospekce a analýzy družicových dat

Martin Gojda – Jan John

Hlavním cílem zde prezentovaného projektu bylo srovnání výsledků dlouhodobého letecko-archeologického průzkumu, resp. šikmých leteckých fotografií pořízených z nízko letícího letadla nad tzv. starým sídelním územím Čech, s výpovědí družicových snímků s velmi vysokým prostorovým rozlišením. V projektu bylo provedeno srovnání obou druhů obrazových dat ze čtyř oblastí (Podřipsko, Tereziánská kotlina a severní břeh Labe, Kolínsko a údolí řeky Chomutovky). Vedle panchromatických snímků byla využita také družicová multispektrální data, jejichž analýza byla provedena pomocí několika kroků nabízených speciálním softwarem (Geomatice, Idrisi). Studie také hodnotí klady a zápory obou druhů dat a dochází k názoru o výhodnosti jejich vzájemné kombinace.

dálkový průzkum Země – družicová archeologie – nedestruktivní výzkum – panchromatické a multispektrální snímky – letecká prospekce

Remote sensing and the study of lowland ancient landscapes in Bohemia. Comparison of the potential of aerial reconnaissance and high-resolution satellite data. The main goal of the project presented here was to compare the results of long-term aerial-archaeological surveys – oblique aerial photographs taken from a low-flying plane over old settlement territories in Bohemia, as well as evidence from satellite images with very high spatial resolution. The project compared both types of photographic data in four territories (Podřipsko, the Terežín basin and the north bank of the Elbe River, the Kolín region and the Chomutovka River valley). In addition to panchromatic shots, satellite multispectral data was also utilized; the analysis of this data was performed using a number of procedures offered by special software (Geomatice, Idrisi). The study likewise evaluates the positive and negative sides of both types of data and reaches the conclusion that the best results are achieved when these are used in combination.

remote sensing of the Earth – satellite archaeology – non-destructive archaeological methods – panchromatic and multispectral images – aerial reconnaissance

MARTIN GOJDA, Katedra archeologie, Západočeská univerzita v Plzni, Sedláčkova 15, CZ-306 14 Plzeň
gojda@kar.zcu.cz

JAN JOHN, Katedra archeologie, Západočeská univerzita v Plzni, Sedláčkova 15, CZ-306 14 Plzeň
jjohn@kar.zcu.cz

**Uniformita, či rozmanitost pohřebního ritu?
 Interpretace výsledků fosfátové půdní analýzy
 na pohřebišti únětické kultury v Praze 9 – Miškovicích**

Michal Ernée – Antonín Majer

Na pohřebišti ze starší doby bronzové v Praze 9 – Miškovicích byla fosfátová analýza úspěšně použita jako doplněk archeologických a antropologických pozorování. S její pomocí se kromě „regulérních“ pohřbů s kompletně dochovanými kostrami v anatomické poloze podařilo prokázat některé doposud neznámé formy pohřbívání (ca 45 % ze všech odkrytých hrobů): A) Pohřbívání samotných kostí (někdy ve schránkách z organického materiálu bez měkkých tkání, často s milodary, charakterizované kompletně nebo fragmentárně dochovanými kosterními pozůstatky rozptýlenými či uspořádanými na dně hrobové jámy, bez fosfátové anomálie. B) Tzv. kenotafy, prázdné jámy ležící mezi ostatními hroby, které se svým tvarem neliší od hrobových jam s pohřby, neobsahují však žádné kosterní pozůstatky ani předměty a nevykazují fosfátovou anomálii. U jednoho kenotafu byl zjištěn kamenný zával. C) „Hrobové“ jámy bez kosterních pozůstatků a bez nálezů, ale s výraznou fosfátovou anomálií respektující svým tvarem i velikostí půdorys jámy.

starší doba bronzová – únětická kultura – hroby – fosfátová půdní analýza – Čechy

Burial rites: uniform or diverse? Interpretation of the results of phosphate soil analysis at the Únětice culture burial site in Prague 9 – Miškovice. Phosphate soil analysis was successfully used as a supplement to archaeological and anthropological observations at the Early Bronze Age burial site in Prague 9 – Miškovice. In addition to „regular“ burials with complete preserved skeletons resting in an anatomical position, the soil analysis was used to document heretofore unknown forms of burial (approximately 45 % of all uncovered graves): A) The burial of separate bones (in some cases in caskets made from organic material) without soft tissue, often with gifts and characterized by complete or fragmentary skeletal remains spread out or arranged in the bottom of the grave pit, without a phosphate anomaly. B) So-called „cenotaph“ (empty) graves situated between other graves. The shapes of cenotaph graves do not differ from other graves, but do not contain any bones or other objects. The cenotaph graves do not have a phosphate anomaly, but one of them has a stone packing. C) „Grave“ pits with neither skeletal remains nor finds, but with a distinct phosphate anomaly respecting the shape and even the size of the grave.

Early Bronze Age – Únětice culture – graves – phosphat soil analysis – Bohemia

MICHAL ERNÉE, Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., Letenská 4, CZ-118 01, Praha 1
 ernee@arup.cas.cz

ANTONÍN MAJER, Palackého nám. 62, CZ-387 01 Volyně; tel. 00420 383 372 547

Dlouhé meče ze sbírek muzeí v Chocni a Vysokém Mýtě

Petr Žákovský

V rámci soupisu středověkých a raně novověkých militárií z českých a moravských sbírek byly zpracovány i předměty z muzeí ve Vysokém Mýtě a v Chocni. Pro studii byly vybrány dlouhé meče, z nichž jeden byl údajně nalezen v areálu hradu Žampach a ostatní pak na různých, dnes bohužel bližší neznámých místech katastru Chocně (kraj Pardubice). Meč ze Žampachu je na čepeli značen vlevo běžícím vlkem a jednorožcem, díky čemuž jeho výrobu můžeme klást do Pasova kolem přelomu 13.–14. století. Ze stejné doby pochází typologicky shodný meč z Chocně. Zbývající dva meče (typy XVII, H1, 1 a XVII, H1, 1b) lze datovat do 2. pol. 14. a 1. pol. 15. století.

dlouhý meč – pasovský vlk – jednorožec – značka na řapu – Pasov – Žampach – Choceň

Longswords from the collections of the museums in Choceň and Vysoké Mýto. As part of the process of cataloguing medieval and early modern militaria contained in Czech and Moravian collections, the author processed several items from the museums in Vysoké Mýto and Choceň, Eastern Bohemia. This study focuses on longswords, one of which allegedly was found on the site of Žampach Castle. The others hail from various locations – unfortunately no longer known – within the city limits of Choceň (Pardubice region). On the blade of the Žampach sword, there are a wolf and unicorn running to the left, thanks to which we can identify it as having been manufactured in the town of Passau around the turn of the 13th and 14th centuries. A typologically identical sword from Choceň hails from the same period. The remaining two swords (types XVII, H₁, 1 and XVII, H₁, 1b) can be dated to the second half of the 14th century and the first half of the 15th century.

longsword – Passau wolf – unicorn – markings on tang – Passau – Žampach – Choceň

PETR ŽÁKOVSKÝ, Ústav archeologie a muzeologie FF MU, Arne Nováka 2, CZ–602 00 Brno
zakovsky.p@volny.cz

Právne aspekty ochrany archeologického kultúrneho dedičstva v Európe

Tomáš Michalík

Pre vedenie korektnej diskusie odbornej verejnosti o vhodnom prístupe k archeologickému kultúrnemu dedičstvu v ustavične sa meniacich podmienkach je nevyhnutné disponovať základnými informáciami o spôsoboch, ktoré v danej oblasti zvolili iné štáty a o dôsledkoch, ktoré ich právna úprava vyvolala v praktickej rovine. Príspevok poskytuje prehľad o súčasnom stave právnych úprav ochrany archeologického kultúrneho dedičstva vo vybraných štátoch Európy, konkrétne o zákonnej definícii predmetu ochrany, oznamovacej povinnosti nálezcú archeologického nálezu vo vzťahu k štátnemu orgánu, otázke vlastníckeho práva k predmetom archeologického kultúrneho dedičstva, náleznom a detektoroch kovov.

archeologické kultúrne dedičstvo – právo – detektory kovov – nálezne – vlastníctvo – Európa – Maltský dohovor

Legal aspects of archaeological cultural heritage protection in Europe. *For the purpose of holding a proper discussion within the professional community about a suitable approach to the archaeological cultural heritage in continually changing conditions, it is necessary to have basic information about the ways which other states have chosen in the given area, as well as to be aware of the effect, which their legal regulations have had on the practical level. In an informative way, this contribution provides an overview of the current state of legal regulations pertaining to archaeological cultural heritage protection in selected European states, in particular describing the legal definition of an object under protection, the notification obligation of the finder of an archaeological find in relation to state authorities, the question of ownership rights to objects which are part of the archaeological cultural heritage and the finder's reward. The issue of legal regulation of the use of metal detectors in archaeology is presented in a detailed way.*

archaeological cultural heritage – law – metal detectors – finder's reward – ownership – Europe – the Malta Convention

TOMÁŠ MICHALÍK, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Námestie SNP 33, SK-813 31 Bratislava
tomas.michalik@culture.gov.sk

Rekonstrukce středověkých opevnění z hlediska antropologie

Josef Unger

Jedním z témat archeologické antropologie je studium vztahu člověka a artefaktu. Z tohoto hlediska je také možné studovat problematiku rekonstrukce středověkých opevnění. Výzkumu raně středověkých opevnění se věnovala řada badatelů, ale jen v některých případech interpretace dospěla až do stádia návrhu celkové kresebné rekonstrukce fortifikace. Z hlediska hájitelnosti těchto zařízení lze posuzovat rekonstrukce z pohledu vztahu hradby a lidského těla. Na některých kresebných rekonstrukcích podoby vrcholně a pozdně středověkých opevnění se na náspu objevují opevňovací prvky v podobě palisády. Ty nejsou spolehlivě doloženy a jejich existence by byla z hlediska obranyschopnosti kontraproduktivní.

středověk – opevnění – Morava – Slezsko – motte – rekonstrukce

Reconstruction of medieval fortifications from an anthropological perspective. *One of the subjects of archaeological anthropology is the study of the relationship between man and artefacts. From this perspective it is also possible to study questions surrounding the reconstruction of medieval fortifications. A number of researchers have studied Early Medieval fortifications, but only in several instances has the interpretation reached the stage of drafting the overall graphic reconstruction of these fortifications. From the perspective of the defensibility of these structures, it is possible to assess the reconstruction from the point of view of the relationship of the walls and the human body. Fortifying elements in the form of palisades appear on the ramparts in several of the graphic reconstructions of the High and Late Middle Age fortifications. These are not reliably documented, and their existence from a defence perspective would be counterproductive.*

Middle Ages – fortification – Moravia – Silesia – motte – reconstruction

JOSEF UNGER, Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, Ústav antropologie, Kotlářská 2, CZ-61 137 Brno; unger@sci.muni.cz

Úvahy nad Archeologií pravěkých Čech

Slavomil Vencľ

Autor se pokusil o delší komentář k osmisvazkovému projektu Archeologie pravěkých Čech, a to z pozice aktivního účastníka přípravy syntéz pravěku Čech z roku 1978 i 2007–2008. Nová syntéza uspokojivě shrnuje výsledky českého terénního výzkumu i stav zpracování pramenů, ale – podle názoru autora – faktografické limity domácích pramenů spolu s dnešní úrovní integrace výsledků humanitních a přírodních věd omezují možnosti jejich celistvého interpretačního využití. Další rozvoj, resp. přežití oboru bude záviset dletem na míře úspěšnosti integrace českého výzkumu v rámci Evropy, dletem na schopnosti archeologů přesvědčit domácí veřejnost, že péči a hospodařením s archeologickými prameny plníme nepominutelnou společenskou objednávku nadnárodního dosahu.

pravěk – Čechy – syntéza – integrace poznatků – prezentace archeologie

Reflections on the “Archaeology of Prehistoric Bohemia”. *The author comments on the eight-volume Archeologie pravěkých Čech [Archaeology of Prehistoric Bohemia] from the position of an active participant in the preparation of the synthesis of information concerning prehistoric Bohemia in 1978 and 2007–2008. This new synthesis provides a satisfactory summary of the results of Czech field research as well as the state of the processing of sources. However, in the opinion of the author, the factographic limits of domestic sources together with today's unsatisfactory integration of the results of the humanities and natural sciences restricts the possibilities of their cohesive interpretive use. Further progress, or even the survival of the field, will depend in part on the success of the integration of Czech research into the framework of Europe and in part on the ability of archaeologists to convince the public that care and management of archaeological sources is a vital social mission of supranational importance.*

prehistory – Bohemia – synthesis – integration of information – presentation of archaeology